

Iz međunarodne nautičko-trgovačke i lučke djelatnosti bosansko-hercegovačke luke na Neretvi u 16. stoljeću (preteče Kardeljeva)

UDK 656.61+339.5(497.15) »15«

Davno je to bilo kada sam prvi put postavljao neka pitanja oko Drijeva ili luke »Narenta« s velikom željom da dođem do barem nekih odgovora. Naime, naši vrlo poznati historičari su pisali da je ta luka bila vrlo važno i značajno mjesto za prodaju i trgovinu soli, pa vrlo važno tržište, pa da je to bosanska luka i tome slično — a mi smo tražili da li u tim pisanjima ima nešto i o tome tko je bio nosilac tog lučkog života i kakvi su bili brodovi koji su obavljali lučko-trgovačke poslove u Neretvi itd. Dakle, mene je zanimalo doznati tko je bio nosilac (ljudski faktor) pomorsko-trgovačke i lučke djelatnosti u luci »Neretva« u prošlosti? S kakvim prometnim sredstvima se obavljala ta djelatnost (da li s »drijevima«, lađama ili poslije s kokama ili galijunima itd)? Ali prije nego što počnemo odgovarati na ta pitanja, da vidimo što o Drijevima i luci »Neretva« kaže naša Pomorska enciklopedija: DRIJEVA, srednjovjekovno tržište na donjoj Neretvi, danas Gabela. Ime dolazi prema slavenskom lađa — drijevo; u latinskim spomenicima naziva se forum mercantium Narenti. Drijeva su bila središte žive trgovine dolinom Neretve, jedno od glavnih mjesta između Neretve i Bojane za prodaju soli i tržište gdje se prodavalo bosansko roblje. Dubrovčani su u Drijevima imali jednu od svojih najjačih trgovačkih kolonija¹ Eto, Pomorska enciklopedija samo toliko — i premalo za jednu luku, pa barem to bilo i u prošlosti. Ali o Drijevima se na drugim mjestima ipak pisalo dosta više. Mihajlo Dinić je 1936. godine objavio svoju studiju o trgovištu Drijeva i o njegovoj okolini u srednjem vijeku.² Vinko Foretić je godine 1952. u svojoj opširnoj radnji o dubrovačkoj srednjovjekovnoj pomorskoj trgovini također obratio posebnu pažnju i Drijevima i trgovištu na Neretvi³.

Marko Vego je u svojoj knjizi o naseljima srednjovjekovne Bosne nešto prostora odvojio i za Drijeva⁴. Naravno da je i Desanka Kovačević posebnu pažnju obratila pisanju i o Drijevima i »forum Narenti«⁵. O Drijevima i o pristaništu na Neretvi posebno je pisao Đuro Tošić⁶ a o tome su pisali i neki drugi autori. Tako je na primjer i Irmagard Manken pored ostalog pisala da se u prvoj polovici 14. stoljeća kod podjela prava dubrovačkog građanstva nalazilo nekoliko novih dubrovačkih građana porijeklom iz Neretve: godine 1350. dobio je dubrovačko građanstvo Branko Bogojević, Stojislav Mirojević, pa 1380. Pribil Radetković, Volkus Gojsalić iz Neretve itd⁷.

Nadalje, za ova naša razmatranja svakako je najzanimljiviji prilog Viktora Morpurga koji je donio vrlo vrijednu građu o veletrgovcu i privredniku Danielu Rodrigezu koji je bio židovski »konzul« u Neretvi (baš u drugoj polovici 16. stoljeća) spominjući trgovačke brodove (općenito — bez pojedinosti), trgovinu, trgovce itd. ističući da su židovski trgovci naročito poticali trgovačku djelatnost u Neretvi⁸ — što ćemo u ovom našem prilogu to novim i drugim arhivskim (dubrovačkim, a ne mletačkim kao onim u Morpurgovom radu) izvorima potvrditi i dopuniti ta izlaganja. Stoga ćemo prestati nabravanjem o dosadašnjem pisanju o Drijevima na ovaj način kako su to uglavnom radili dosadašnji pisci pišući o Drijevima odnosno o Neretvi. Mi ćemo na ovom mjestu nastojati konkretizirati i »najopipljivije« prikazati nautičko-komercijalno i lučko-trgovačko djelovanje u pristaništu-luci »Neretva«, a u prvom redu donijeti novopronađene vijesti o nosiocima te djelatnosti: o pomorskim kapetanima, o patrunima-zapovjednicima brodova, o pomorskim trgovcima, o pomorskim osiguravateljima, te donijeti vijesti i o lučkom ukrcajnom, prekrcajnom ili iskrcajnom poslu u lučkom bazenu Neretve (preteče današnjeg Kardeljeval).

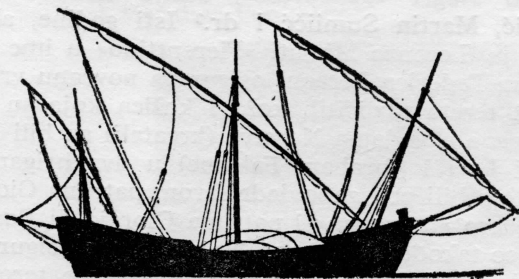
Dakle, počnimo s tim našim novim izlaganjima o međunarodnom nautičko-komercijalnom i lučkom djelatnošću bosansko-hercegovačke luke na Neretvi u drugoj polovici 16. stoljeća.

Drugog svibnja 1564. godine Izak Herges Benasson »Hebreo« u ime Raphaela Levi i Mojsije Bottona »hebrei« osigurao je teret ukrčan u vodama Neretve u brigantin patruca — zapovjednika toga broda Giacomo de Santi »Anconitano«. Osiguranje je važno od početka krcanja u Neretvi do potpunog iskrcaja toga tereta u luci Ancone. To pomorsko-trgovačko i brodsko nautičko osiguranje iz Izaka Hergesa obavili su i drugi osiguravatelji: Lorenzo Miniati, Bartol Zizzeri, Chiriaco Gualterucci, Francesco Negri »geneovese«, Julije Držić, Vlaho Držić, Martin Sumičić i dr.⁹ Isti godine, ali 6. srpnja, Lorenzo Miniati »Fierentino« u ime i za račun Federica Peraoni osigurava novčanu vrijednost tereta različitih koža i kožica koje su bile ukrčane u vodama Neretve (krcatelji su bili Raphael Levi i Abraham Falcone) u dva brigantina koji su bili pod zapovjedništvom patruca Giovanni Piero »d'Ancona« i patruca Giorgio di Bartholomeo također iz Ancone. To pomorsko osiguranje počinje od dana kada započne krcanje tereta u te brodove pa do iskrcaja toga tereta u luci An-

cone (uz 4%). Uz Lorenza Miniatijsa osiguravatelji su još Francesco Gualterucci i Chiriaco Gualterucci.¹⁰ Dana 27. svibnja 1581. godine Nicolo Miniati u ime i za račun Frana Busto iz Bosne osigurava teret koža, kožica i voska (i drugu trgovačku robu) koja se ukrkala u Neretvi u brod tipa sajeta pod zapovjedništvom patruna Serafina Capistrelli. Taj se teret prevezio u Anconu.¹¹ U tome pomorskom osiguranju sudjeluju Anto Gučetić, Jero Držić, Bernard Jelić i dr.¹¹ Krajem siječnja 1582. godine brod tipa sajete imenom »Santa Maria e San Joseph« pod zapovjedništvom kapetana Seraphina Capotesta iz Ancone doplovila je u luku Neretve. Tu je ukrkala teret različite vrste koža i kožica. I taj teret i ta sajeta bili su osigurani u Dubrovniku, a to osiguranje obavio je Samuel Ergas u ime i za račun Josepha Maroc »di Salonicchio«. Krcatelji u Neretvi bili su Salamon Chabiglio i Salamon Chassan »consuli in Narente«. Taj se teret iskrcao u Anconi.¹² Osiguratelji u Dubrovniku bili su Ago Pucić, Božo Nalješćević i dr.¹² Šest mjeseci poslije toga Antonio Ferro osigurava trgovačku robu ukrcaju u luci Neretve u dva broda tipa marcilijane. Teret je bio određen da se iskrca u Anconi, a osiguravatelji su podmirili svoje obaveze i to Jero Držić, Anto Medo, Nikola Gučetić i dr.¹³ Poznati veletrgovac i pomorski poduzetnik Samuel Ergas za račun Mojsija Maghi »hebreo di Salonicchi« opet je osigurao teret koža i kožica koji se ukrcao u Neretvi u Burićev brod. Taj brod i taj teret bio je određen za Veneciju. U poslu pomorskog osiguranja sudjeluju Ivo Resti, Vice Grasso i dr.¹⁴ Dana 15. rujna 1582. godine poznati veletrgovac, privrednik u luci Neretve ugledan židovski predstavnik u toj luci Jakob Rodriges krcata teret različite robe u Neretvi a u brod tipa fregata kapetana Marina Mihova Dubrovčanina. Taj teret i brod, koji je bio određen za Veneciju, osiguravaju Kuzma Ferini, Trajan Crijević, Andro Resti i dr.¹⁵ Dana 17. srpnja 1586. bio je registriran posao pomorskog osiguranja nakon što se u luci Neretve u galijun imenom »San Augustino Bonaventura« pod zapovjedništvom patruna Nikole Gricona počeo krcati teret koža, kožica, voska i druge trgovačke robe koja je bila određena da se iskrca u luci Ancone. U tome poslu oko osiguranja sudjelovali su Izak Pardo, Samuel Ergas i Aron Amadio.¹⁶ Nakon toga, skoro godinu dana, kada je ukrcao teret u Neretvi u svoj brod, kapetan Nikola Radov otputovao je u Anconu.¹⁷ U istoj godini, ali u drugom brodu bio je u Ne-

retvi ukrcao teret koža i voska za Anconu.¹⁸ Dana 22. travnja 1587. godine u Dubrovniku je obavio pomorsko osiguranje Samuel Ergas u ime za račun Daneila Rodrigeza, židovskog konzula u luci Neretve, veletrgovca, poznatog privrednika vrlo uglednog poslovnog čovjeka u Dubrovniku, Veneciji, Rimu i td. To osiguranje se odnosilo na ukrcaju teret koža i kožica u luci Neretve, a u brod patruna Mihajla s Krette. Teret je bio određen za Anconu.¹⁹ Nešto malo više od mjesec dana nakon toga osiguranja u Dubrovniku je obavljeno osiguranje tereta koža i voska ukrcaju u Neretvi a u isti brod patruna Mihajla iz Krette. U tome poslu bili su angažirani Izak Abuaf, Luka Bunić, Nikola Gučetić i dr. — brod je otplovio u Anconu.²⁰ Godinu dana poslije toga Joseph De melech je osigurao teret koža ukrcaju u Neretvi u brod patruna Nikole Radana a za račun Mojsija Jakoba Cassana. Teret je bio određen da se iskrca u Anconi.²¹ Dana 30. svibnja 1588. godine Izak Principale u ime i za račun Mordocaj Eghenazija osigurava trgovačku robu ukrcaju u Neretvi u brod imenom »Resta scura« patruna Mihajla »di Candia«. Brod i teret bili su određeni da otplove u Anconu. U tome poslovanju sudjelovali su još: Jakob Danon, Izak Danon, Ago Pucić, Marin Držić, Jako Martolosić, Ivo Mažibradić, Božo Naljenković i dr.²² Dana 4. srpnja 1888. Jakob Danon u ime i za račun Abrama Altomura i Coen Bernaduta osigurava teret voska ukrcaju u luci Neretve u navu »Resta scura« patruna Mihajla iz Kreta s tim da se taj teret u ispravnom stanju iskrca u luci Ancone.²³ Skoro u isto vrijeme Salamon Cabiglio osigurao je teret različitih vrsta koža i druge robe koje su bile ukrcaju u luci Neretve a na marcilijanu patruna Jakova Nikolina iz Trogira. U ugovoru stoji da se taj teret iskrca u ispravnom stanju u Veneciji. Osiguranje je obavljeno uz 3 i 1/2% a u tome poslovanju su sudjelovali Miho Sorkočević, Jako Martolosić, Pero Bunić, Ivo Gleđević, Abram Izak Abuaf i dr.²⁴ Dvije godine kasnije Aron David Coen osiguravaju teret voska ukrcaju u luci Neretve (krcatelj Abram Cusi) u galeru Vidala (»galera di traffico«) pa je taj teret prevezen u Veneciju.²⁵ Prvog srpnja 1593. godine u dubrovačkoj notarskoj knjizi bilo je zabilježeno pomorsko osiguranje (a ujedno i najam broda) splitske marcilijane. Taj je brod pod zapovjedništvom Đura Jankovića iz Splita tada boravi u splitskoj luci, ali se patrunc Janković obvezao da će iz splitske luke odjedriti i pristati u luku »Neretwe« pa će tamo ukrcaju teret drva za gorivo i taj teret će prevesti i sigurno iskrcaju na obali u luci Ancone.²⁶

I eto, ušli smo u 1600. godinu kada je na 28. lipnja Abram i Izak Benun osigurao teret od »800 schiavine di Mostaro« koje su bile ukrcaju u »Neretvi« pod palubom broda tipa fregate pod zapovjedništvom kap. Marka Toricchi (Torić) iz Šibenika. Taj je teret skjavina bio namijenjen da se uredno iskrca na obali u luci Ancone. Poslove oko osiguranja tih poslova obavili su Ago Pucić, Niko Gučetić, Niko Bobaljević, Bartul Nalješćević i drugi.²⁷ U 1605. godini bilo je zabilje-

Plinik 17-18. st.

ženo (u dubrovačkim službenim notarskim spisima) i ovo: dubrovački privrednik Abram Abeatar u ime i za račun »Selim Turco dalla GABELLA« osigurao je teret ulja i druge trgovačke robe ukrcane u luci Drač, a u fregatu patruna-zapovjednika toga broda Andra Mihova iz Gruža. Na margini toga arhivskog spisa u posebnoj bilješci stoji zabilježeno: **Selim Turco Narentano**« (HAD. Noli 56-1, sv. 46, f. 159). Osim toga, u tom arhivskom izvoru (druge polovice 16. stoljeća) nailazili smo i na mnoga imena trgovaca iz Trebinja, Mostara, iz Bosne (općenito) itd., ali nismo mogli točno utvrditi da li su i ti trgovci trgovali u tome pristaništu na Neretvi. Ovdje ćemo spomenuti samo neke: Frano Lučin, trgovac iz Bosne.²⁸ Marko Ivanišević, trgovac i pomorski poduzetnik iz Trebinja,²⁹ »Jachia Celebia e Achmet di Mostaro«,³⁰ Nikola Ivanišević,³¹ Frano Tadić i Petar Nikolić iz Banje Luke.³²

S tim nabranjanjem stigli smo do završetka ovog našeg rada. Držimo da smo naš zadatak (u početku postavljen) priveli do kraja pa i s toliko novom arhivskom građom možemo nešto nova reći u vezi postavljenog zadatka. Najprije, utvrdili smo imena i prezimena kapetana i patruna zapovjednika trgovačkih jedrenjaka koji su plovili uz i niz rijeku Neretvu i koji su obavljali nautičko trgovačke i lučko komercijalne poslove u luci »Neretva«, a to su bili ovi: Giacomo de Santi iz Ancone, Giovanni Piero iz Ancone, Giuseppe di Bartolomeo također iz Ancone, Serafino Capi-strelli, patron Burić, Marin Mihov Dubrovčanin, Nikola Gricon, Nikola Radov, patron Mihajlo iz Krete, Nikola Radan, Jakov Nikolin iz Trogira, patron Vidal iz Venecije, Đuro Janković iz Splita, Marko Toricchi iz Šibenika itd. Uz ove kapetane i patrone zapovjednika brodova (logično je) bili su još ostali članovi brodskih momčadi tih trgovačkih jedrenjaka koji su svojim znanjem i mornarsko-brodsko-pomorskim umijećem s uspjehom obavljali nautičke zadatke dolaska i odlaska iz neretvanske luke, a onda poslove ukrcanja i iskrcaja različitih tereta najprije »u Neretvi« a onda poslije ponajviše u luci Ancone i Venecije. To su bili zapovjednici ovih tipova trgovačkih jedrenjaka: brigantin, sajeta, nava, mar-

cilijana, galijun, trgovačka galiija i »brod« (kao opći naziv). To su bili veći transjadranski tipovi brodova a neki od njih mogli su poduzimati i nautičko komercijalna putovanja i izvan Jadranskog mora. Kada smo tako registrirali ovaj brodsko-nautičko-pomorsko-plovidbeni faktor ove naše teme, sada ćemo na jednom mjestu upisati i neke trgovce koji su djelovali u luci »Neretva«: Raphael Levi, Mojsije Botton, Abraham Falcone, Frano Busto, Aron Amadio, Samuel Ergas, Daniel Rodrigez, Mojsije Cassan, Mordacaj Eschenazi, Abram Altomura, Coen Barnardut, Jakob Rodrigez.

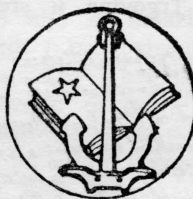
Dakle i s ovakvim rezultatima može se zaključiti da je luka i pristanište »Neretva« u drugoj polovici 16. stoljeća imala značajnu međunarodnu vrijednost i važnost. Tome treba najviše zahvaliti Donielu Rodrigez, židovskoj trgovačkoj koloniji u Neretvi i organizaciji svjetskog glasa uzornog pomorsko-trgovačkog i nautičko-brodskog osiguranja u Dubrovačkoj Republici. To dubrovačko osiguranje davalo je punu sigurnost i garanciju uspješnog pomorskog i lučkog poslovanja u luci i pristaništu Neretve. Logično, dubrovački osiguravatelji neretvanske trgovine i brodova (koji su tu trgovinu prevozili) imali su dobre materijalne koristi, ali su u slučaju havarije ili gubitka broda koji je sudjelovao u tim poslovima dubrovački origuravatelji isplaćivali osiguraninu. Iza te ustanove pomorsko-brodarskog osiguranja stajao je ljudski faktor i kapital ovih Dubrovčana i onih trgovaca i privrednika koji su živjeli i komercijalno djelovali u Dubrovniku: Ago Pucić, Niko Gučetić, Niko Bobaljević, Bartul Nalješković, Jakov Martolosić, Abram Abuaf, Ivo Mažibradić, Marin Držić, Izak Danon, Luko Bunić, Vice Grasso, Trajan Crijević (Cerva), Andro Resti, Jero Držić, Anto Medo, Božo Nalješković, Bernard Jelić, Lorenzo Minisati, Francesco Gualterucci, Ciriacho Gualterucci, Martin Sumičić, Bartul Zizzeri, Francesco Negri (»genoveae«) i dr.

Od tipova trgovačkih jedrenjaka koji su u drugoj polovici 16. stoljeća obavljali nautičke zadatke plovljenja uz i niz Neretvu i koji su izvršavali lučke poslove ukrcanja i iskrcaja putnika i različitih vrsta tereta (a ponajviše bosansko-her-

DRUŠTVO PRIJATELJA DUBROVAČKE STARINE

OKUPLJA SVE LJUBITELJE DUBROVAČKE
BASTINE DA AKTIVNO SUDJELUJU U OCU-
VANJU KULTURNO-POVIJESNOG NASLJEĐA,
POSEBNO URBANISTIČKO-FORTIFIKACIJ-
SKOG SKLOPA DUBROVAČKE REPUBLIKE,
NAJZNAČAJNIJEG OSTVARENJA DUBRO-
VAČKOG GRADITELJSTVA KOJE JE USLO
U POPIS SVJETSKIH VREDNOTA

Društvo
za proučavanje
i unapređenje
pomorstva
Jugoslavije
u Dubrovniku

**POZIVA POMORCE I OSTALE SURAD-
NIKE DA UPUĆUJU SVOJE PRILOGE
ČASOPISU »NAŠE MORE« I TIME ŠIRE
POMORSKU MISAO I UNAPREĐUJU
NAŠE POMORSTVO**

